

ΑΙ ΣΥΝΟΔΟΙ ΤΟΥ ΓΕΡΟΛΑΜΟ ΛΑΝΤΟ ΛΑΤΙΝΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΝ ΚΡΗΤΗ

(1467 - 1474 - 1486) (*)

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν συνόδων τούτων καταναλίσκεται εἰς τὰ ζητήματα πλεονεξίας τῶν κληρικῶν, ἀμαθείας αὐτῶν, ἀρπαγῆς ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, καταλήψεως πολλῶν ὁμοῦ ἐνοριῶν, πολλῶν ὁμοῦ ἀπολαβῶν καὶ μοναστηριακῶν κτημάτων, χωρὶς νὰ ἔχωσι τὴν πρὸς τοῦτο ἐξουσιοδότησιν τῶν ἀνωτέρων ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν Ἀρχῶν. Κατηγοροῦντο οἱ κληρικοὶ ὅτι ἐγκατέλειπον τὰς θέσεις των καὶ τὰς ἐκκλησίας καὶ ἐνορίας των καὶ περιεφέροντο τῆδε κακείσε ἢ εἰς ἄλλας ἐνορίας, ὅτι ἐτέλουν πράξεις παρ' ἐνορίαν κλπ. οἱ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς κληρικοὶ, ὅτι δὲν ἐτήρουν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν τάξιν κατὰ τὰς ἀκολουθίας καὶ δὲν παρίσταντο εἰς τὰς ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς ἀκολουθίας. Οἱ Ἕλληνες δὲ ἱερεῖς, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπίσης ἠσχολήθησαν αἱ ἀνωτέρω σύνοδοι, κατηγοροῦντο ἐπίσης ὡς ἀμαθεῖς, ἄτακτοι δεισδαίμονες, ἀνήθικοι, ὡς καὶ οἱ Λατίνοι, κλπ.

Ἄλλὰ τὸ κακὸν παράδειγμα ἐδίδετο ἀνωθεν! Οἱ ἴδιοι Ἐπίσκοποι δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον πλεονέκται τῶν κληρικῶν. Ἀπουσίαζον σχεδὸν πάντοτε ἐκ τῆς ἐπισκοπικῆς αὐτῶν ἑδρας καὶ ποτὲ δὲν ἐπισκέπτοντο τὴν Ἐπαρχίαν αὐτῶν, εἰμὴ διὰ νὰ εἰσπράξωσι τοὺς φόρους καὶ τὰ ἐνοίκια τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων τῆς ἐπισκοπῆς των καὶ εἶτα ἀνεχώρουν. Εἰς τὴν ἀπουσίαν ταύτην τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν καὶ τὴν ἀμάθειαν τῶν κατωτέρων, ἀποξίδουσιν οἱ προβλεπταὶ τῆς νήσου καὶ ἐπαναλαμβάνουσι καὶ σήμερον οἱ ἱστορικοὶ, τὴν κατάπτωσιν τῆς Λατινικῆς θρησκείας καὶ τὸν τέλειον ἐξελληνισμόν τῶν ἀποίκων Βενετῶν.

Αἱ διατάξεις καὶ τὰ διάφορα ἄλλα μέτρα ἐλαμβάνοντο πολλάκις ὑπὸ μόνου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἐν ἀπουσίᾳ τῶν λοιπῶν Ἐπισκόπων, οἱ ὅποιοι, ὡς ἐλέχθη, ἀπουσίαζον σχεδὸν πάντοτε ἀπὸ τὰς ἐπισκοπικὰς των ἑδρας, ἐλαμβάνοντο δὲ «χρησίμως» καὶ «κατ' ἀνάγκην» διὰ νὰ χρησιμεύσωσι ὡς «ὀδηγός» εἰς τοὺς κληρικούς. Οἱ Ἀρχιεπίσκοποι Οὐρσος Δελφίνος, 1349. Μάρκος Ἰουστινιάνης 1392. Φαντίνος Βαλαρέσος, 1425. Φαντίνος Δάνδολος 1444. Γερόλαμος Λάντος, 1459, ἔλαβον τοιαῦτα ἐκκλησιαστικὰ μέτρα καὶ ἀποφάσεις, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. Ὅπως δέ, αἱ διατάξεις αὗται, ἔχωσιν «μεγαλύτερον κύρος καὶ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν» κατωχυρώθησαν καὶ ὑπεγράφησαν καὶ ὑπὸ τῶν

(*) Βλ. Θεολογία, Τεύχος ΚΘ'. 1930.

τριῶν συνόδων τοῦ Λάντου καὶ ἐταξινεμήθησαν κατὰ σειράς (Ruprica).

Αἱ σύνοδοι συνεκροτοῦντο εἰς τὸ Ἀρχιεπισκοπικὸν μέγαρον, ἐν Ἑρακλείῳ τὸ ὁποῖον ἔκειτο πλησίον τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Τίτου, Πάτρωνος τῆς νήσου, ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως κειμένου. Τοῦ ἀρχικοῦ ναοῦ, τοῦ ὁποῖου σχεδὸν ἐν σώζονται λειψανά, ἀφιέρωναν οἱ σύγχρονοι μεγάλους ἐπαίνους pulcherim vestuti operis basilica»¹.

Ἦτο Ὁρθόδοξος Βυζαντινὸς ναός, τὸν ὁποῖον, κατέλαβον οἱ Βενετοὶ τῷ 1211, ἐπιδιορθώσαντες καὶ ἐγκαινιάσαντες πάλιν τῷ 1446, ὑπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Φαντινὸν Δάνδολον. Ἦτο προσκύνημα οὐ μόνον τῶν καθολικῶν ἐν Κρήτῃ, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Ἀνατολῆς τοιούτων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδίδετο ἄφεσις ἁμαρτιῶν, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ III., ὑποσχεθέντος συγχωροχάρτια (indulgenre), ἤδη ἀπὸ τοῦ 1209, εἰς ἐκείνους τοὺς Κρήτας καὶ λοιποὺς Ἑλληνας, οἱ ὁποῖοι ἤθελον ἐπισκεφθῆ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Τίτου ἐν Ἑρακλείῳ Κρήτης. Εἰς τὸν ναὸν λοιπὸν τοῦτον συνεκροτοῦντο αἱ Ἐπαρχιακαὶ Σύνοδοι. Εἰς αὐτόν, καθὼς καὶ εἰς τὰς Καθεδρικὰς Ἐκκλησίας τῶν ἄλλων Ἐπισκοπῶν Κρήτης, ἐψάλλοντο τὸ πολυχρόνιον τῶν ἐπισκόπων εἰς ὄλας τὰς ἑορτάς, καθὼς καὶ ὕμνοι τετράκις τοῦ ἔτους, διὰ τὴν λαϊκὴν Κυβέρνησιν: Τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, τοῦ Ἁγίου Μάρκου, πρὸς τιμὴν τοῦ Δόγῃ τῆς Βενετίας καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Τίτου, πρὸς τιμὴν τοῦ Δουκὸς Κρήτης. Ἡ τελευταία αὕτη τελετὴ μετετέθη κατόπιν εἰς τὴν 10ην Μαΐου, ὅτε καὶ ἐψάλλετο δοξολογία, εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν τοῦ 1865. Εἰς τὴν τελετὴν ἐλάμβανον ὁμοῦ μέρος ὁ Λατινικὸς καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Κληρὸς καὶ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, ἠδύναντο καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ νὰ ζητήσωσι χάριν διὰ κατάδικόν τινα φυλακισμένον, συνήθεια, ἣτις ὠδήγησεν πολλάκις εἰς ἀταξίαν καὶ κατάχρησιν.

Διὰ τὸν Δόγῃν ἐψαλλον: *illustrissimo et serenissimo Principi et domino, καὶ εἶτα Sancte Marce. tu nos adjuva.* Διὰ τὸν Δούκα Κρήτης: *illustrissimo et excellentissimo domino καὶ εἶτα Sancte Tite. tu nos adjuva.* Φαίνεται δὲ πῶς ἡ συνήθεια τῶν ὕμνων καὶ πολυχρονίων τούτων, δὲν ἦτο μόνον ἐν Κρήτῃ ἐπεκράτει, κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, καὶ ἐν Δαλματία, ὅπου ἐψάλλοντο τοιοῦτοι ὕμνοι καὶ πολυχρονισμοί, πρὸς τιμὴν τῶν πριγκήπων.

Αἱ σύνοδοι τοῦ Λάντου ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὰ ἱερά κειμήλια τῶν

1. Ὁ Giuseppe Gerola εἰς τὸ μνημειῶδες αὐτοῦ ἔργον, Monumenti Vene-
tinell' isoladi Creta, κυρίως ἐν τῷ II Τόμῳ κάμνει λόγον περὶ τοῦ Ἁγ.
Τίτου καὶ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, Ἴδε καὶ Eva Tea, Saggio della Stor.
Relig-di Candiù, Venez. 1913, P. 2 καὶ ἐξῆς.

ἐκκλησιῶν, διότι πράγματι αἱ ἐκκλησίαι ἦσαν προικισμέναι διὰ πολυτιμῶν τοιοῦτων ἱερῶν κειμηλίων πολλὰ τῶν ὁποίων μετεφέρθησάν, κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, εἰς τὴν Βενετίαν, ἔνθα στολίζουσι σήμερον τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Ἁγίου Μάρκου.¹

Τὸ πολυτιμότερον ὄμως τῶν κειμηλίων τούτων ἦτο, ἡ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Τίτου εἰκὼν τῆς Παναγίας: La Madonna MessoPantitissa ἢ Medeatrice, τὴν ὁποίαν, κατὰ Λατινικὴν *legenda*² εἶχον δωρήσει οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς Λατίνους, ὡς σημεῖον εἰρήνης, κατόπιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1363, πράγματι ὄμως εἶχον αὐθαιρέτως ἀφαιρέσει οἱ Λατῖνοι ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Τίτου, ὃν κατέλαβον, ὡς εἶδομεν, καὶ μετέτρεψαν εἰς Λατινικὴν Μητρόπολιν.

Ἡ θαυματουργὸς αὕτη εἰκὼν, τὴν ὁποίαν οἱ εὐσεβεῖς Ἑρακλειῶται εἶχον καλύψῃ ἀπὸ χρυσοῦ καὶ πολύτιμα ἀφιερώματα, μετεφέρετο ἐκαστὴν Τρίτην, ὁπότε εἰσῆρχοντο εἰς τὸ Ἑράκλειον πολλοὶ ἐκ τῆς ὑπαίθρου, διὰ τὰς συνεδριάσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων, τὰ ὅποια θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, μετεφέρετο λέγομεν, ἡ θαυματουργὸς αὕτη εἰκὼν ἐν λιτανεαῖς καὶ ἐταποθετεῖτο ἔμπροσθεν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μάρκου, πρὸς ὕμνον τῆς Γαληνοτάτης καὶ κατόπιν μετεφέρετο εἰς τὰς διαφόρους Ἑλληνικὰς Ἐκκλησίας, διὰ δεήσεως καὶ ταξίματα τῶν πιστῶν. Κατὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς εἰκόνης εἰς τὴν Ἁγιοντίτον, ἐψάλλοντο ὕμνοι πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον.

Περὶ τῶν λιτανειῶν τούτων, εἰς τὰς ὁποίας συνέβαινον πολλαὶ ἀταξίαι καὶ καταχρήσεις, θὰ ἴδωμεν τι ἀποφασίζουσιν αἱ σύνοδοι τοῦ Λάντου.

Σύνοδος τοῦ 1467. Σειρὰ (Ruprica I).

Ὀῦρος Δελφίνος : Εἰς τὰς λειτουργίας, ὁρθροῦς, ἐσπερινοῦς καὶ ἄλλας ἀκολουθίας δεόν νὰ μνημονεύεται τὸ ὄνομα τοῦ Πάτρωνος τῆς νήσου Ἀποστόλου Τίτου, ὅστις πρεσβεῖει παρὰ τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν.

Οἱ Ἱερεῖς κατὰ τὴν τέλεισιν τῆς θείας λειτουργίας πρέπει νὰ μεταχειρίζωνται «ὅστιες φρέσκει». Ὁ Καπελλάνος τῆς ἐβδομάδος δεόν νὰ παρασκευάζῃ τὸν Ἁγιον Ἄρτον καὶ νὰ καταλύῃ ὄλον τὸν ἐκ τῆς προηγουμένης ἐβδομάδος ἐναπομένοντα.

Μάρκος Ἰουστινιάνης : Πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Μητροπόλεως (Κρήτης) δεόν νὰ ἱεουργῶσι κατὰ τὴν τάξιν τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μητροπόλεως.

Ὁ ἴδιος : Δεδομένου ὅτι, ὅστις ἀπολαμβάνει ὠφελείας τινός, δεόν νὰ

1. U. A. S. Procuratie de Supra, Busta 79. Proc. 185. (Συντομίας χάριν, θὰ σημειοῦμεν, U. A. S.=Veneto Archivio di Stato).

2. A. D. C. Archivio Duca di Candia.—Cat. Eccl. et Mon. Catasticum Ecclesiarum et Monasteriorum.—B.=Busta.

ὀφίσταται καὶ ἀνάλογα βάρη, δρίζομεν προσηκόντως ἔτι, ὅστις ἐκ τῶν κληρικῶν ἔχει ἀπολαβὰς ἀπὸ ἐνορίας, ὀφείλει νὰ τελεῖ καθημερινῶς τὰς τεταγμένας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ἱερᾶς Ἀκολουθίας. Παρέχεται προθεσμία ἐνδὸς ἔτους, ὅπως ἐκμάθωσιν οἱ κληρικοὶ πῶς τελοῦνται αἱ ἀκολουθίαι αὗται. Εἰς τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὀφείλει ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ Πρωτοπρεσβύτερος τῆς περιοχῆς ἐνθα ἢ Ἐκκλησία ἢ τὸ παρεκκλήσιον ἢ μετόχιον, τῶν ὁποίων τὰ κτήματα καρποῦται ὁ κληρικός, νὰ ὑποβάλῃ τὸν κληρικὸν τοῦτον εἰς ἐπιμελῆ ἐξέ-ασιν, ἂν ἐξέμαθεν καὶ ἂν ἐπιτελεῖ ἀνελλιπῶς καὶ ἱεροπρεπῶς τὰς Ἀκολουθίας ταύτας. Ἄν δὲ ἀποκαλυφθῆ τὸ ἐναντίον, νὰ τὸ ἀφαιρῶνται ἀμέσως ἢ Ἐκκλησία καὶ τὰ κτήματα τὰ ὅποια καρποῦται. Ἄν δὲ πάλιν, παραμελήσῃ ὁ οἰκετός Ἐπίσκοπος νὰ προβαλῆ εἰς τὰς ἐξετάσεις καὶ τιμωρίας ταύτας, νὰ πράττῃ τοῦτο ἡ Μητρόπολις.

Φαντίνος Βαλαρέσος: Αἱ Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι, ἡμεριναὶ καὶ νυκτεριναί, δεόν νὰ τελοῦνται μὲ σέβας καὶ μὲ εὐλάβειαν, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ κατὰ τὰς τεταγμένας ὥρας. Ὅχι κατ' ἴδιαν ἢ εἰς τὸ ἱερὸν ἢ περιπατούντων τῶν Κληρικῶν ἄνω καὶ κάτω ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ πάντες ὁμοῦ οἱ κληρικοὶ νὰ ψάλλωσι τὴν Ἀκολουθίαν ἐν χορῷ προσεκτικῶς καὶ εὐλαβῶς, ὅπως ἀκούωσι καὶ ἐννοῶσι ὅσα προφέρουσι διὰ τοῦ στόματος. Οἱ παραβάται τῆς διατάξεως ταύτης, νὰ τιμωρῶνται αὐστηρῶς.

Ὁ ἴδιος: Δίαν πρῶτῃ νὰ τελεῖται ἡ πρώτη λειτουργία ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου τῆς ἐβδομάδος. Κατόπιν τῆς πρώτης ὥρας τῆς ἡμέρας νὰ ψάλλεται ἡ κοινοβιακὴ λειτουργία ἀπὸ ὅλους τοὺς κληρικούς, ὑπὲρ ζώντων τε καὶ τεθνεώτων. Ἡ διατάξις αὕτη δεόν νὰ τηρῆται ἀπαραδιάστως εἰς ὅσας ἐκκλησίας ὑπάρχει καὶ ἐκκλησιάζεται λατινικὸς λαός.

Καὶ πάλιν: Ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς ἀμθελίας, δὲν ἐπιτελοῦσι τὰ καθήκοντά των πλείστοι κληρικοὶ Διὰ τοῦτο δρίζομεν ὅπως ἕκαστος κληρικός εἰς ὃν εἶναι ἀνατεθειμένη ἐφημερία, ὀφείλει νὰ τελεῖ καθ' ἑκάστην ἀνελλιπῶς τὰς ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς κατὰ τὴν τάξιν, Ἀκολουθίας. Οἱ παραβάται νὰ τιμωρῶνται αὐστηρῶς καὶ ἐν ἀνάγκῃ, ν' ἀφαιρῶνται αὐτοῖς ἡ ἐνορία καὶ τὸ σχῆμα.

Ὑπάρχουσι κληροδοτήματα διὰ νὰ τελοῦνται καθημερινῶς λειτουργίαι καὶ μνημόσυνα ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν δωρητῶν. Οἱ ἐφημέριοι ὅμως παραμελοῦσι τὴν τέλεσιν τούτων. Ὅθεν διατάσσομεν ὅπως οἱ ἐφημέριοι ὑποχρεοῦνται νὰ τελοῦσιν τὰς λειτουργίας καὶ τὰ μνημόσυνα ταῦτα, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσιν, κατὰ τὸν χρόνον καὶ τὰς λοιπὰς διατάξεις τοῦ κληροδοτήματος. Ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει, νὰ ἀφαιρῶνται παρὰ τῶν ἀμαθῶν τούτων κληρικῶν τὰ κληροδοτήματα ταῦτα καὶ νὰ παραχωρῶνται ἄλλοις, οἱ ὅποιοι ἐπιτελοῦσι νομίμως τὸ καθήκον των.

Ὁ ἴδιος: Ἐκαστος κληρικός, ἐκ τοῦ ὅρκου τὸν ὅποιον δίδει, εἶναι υποχρεωμένος νὰ τιμᾷ προσωπικῶς τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάτρωνος ἡμῶν Ἀγίου

Τίτου, τελουμένην τὴν 25 Αὐγούστου. Ἐπειδὴ ὁμοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶναι πάντες ἀπησχολημένοι, καθ' ὅλην τὴν νῆσον, μετὰ τὸν τρυγητὸν τῶν ἀμπέλων καὶ δὲν δύνανται, χωρὶς μεγάλης ζημίας, νὰ ἐκπληρώσωσι τὸ ἱερὸν τοῦτο καθήκον, ἠθέλησεν ἡ Ἁγία αὕτη Σύνοδος· ὅπως ἡ ἑορτὴ μετατεθῆ εἰς τὴν 4 Μαΐου διὰ νὰ δύναται ἕκαστος κληρικὸς οὕτω νὰ προτρέχεται προσωπικῶς, γίνεται δὲ ἡ μεταθεσις αὕτη ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τελεῖται πανηγυρικῶς ἡ ἑορτὴ, μετὰ ψαλμῶν καὶ λιτανειῶν, καίτοι θὰ συμπίπτῃ μετὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πασχαλίου.

Φαντῖνος Δάνδολος :

Οἱ εὐσεβεῖς ἡμῶν προκάτοχοι, ἐπιθυμοῦντες νὰ προσδώσωσι μεγαλύτεραν λαμπριότητα εἰς τὸν ἑορτασμόν, μετέθηκαν τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Τίτου εἰς διαφόρους ἡμέρας καὶ ἐποχάς. Ἡμεῖς ὁμοῦ, βλέποντες καθυρᾶ, ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται ἐμείωσαν τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν χαρακτῆρα τῆς πανηγύρεως, ἀπεφασίσαμεν ὁμοθυμῶς ἐν συνόδῳ, ὅπως ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Τίτου τελεῖται ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν ὅπου ὀρίζει ἡ Ρωμικὴ Ἐκκλησία, δηλαδή, τὴν 4 Ἰανουαρίου, ἀνακαλοῦντες ὅλας τὰς διατάξεις τῶν προκατόχων μας. Ἐπειδὴ δὲ, κατὰ τὴν 4 Ἰανουαρίου ἐγκαινιάσθη τὸ Μέγα Θυσιαστήριον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Τίτου ἐν Ἡρακλείῳ, ἀποφασίζομεν συνοδικῶς, ὅπως ἡ ἐπέτειος τοῦ πανηγυρισμοῦ τούτου τελεῖται τὴν 5 Ἰανουαρίου, διὰ νὰ ὑπάρχωσιν οὕτω δύο ἡμέραι ἑορτάσιμοι, πρὸς τιμὴν τοῦ Πατρωνοῦ ἡμῶν, ὅστις νῦν καὶ αἰεὶ πρεσβεύει ὑπὲρ ἡμῶν.

Γεωλάμος Λάντος :

Οἱ προκατοχοὶ ἡμῶν εἶχον μεταθέσει τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀποστόλου Τίτου τοῦ Πατρωνοῦ τῆς νήσου ταύτης εἰς διαφόρους ἡμέρας, πρὸς μεγαλοπρεπέστερον ἑορτασμόν. Ἡ πείρα, ἐκ τούτοις, μάς ἐδίδαξε ποῖα εἶναι ἡ καταλληλοτέρα ἐποχὴ πρὸς τοῦτο. Ὅθεν, μερίμνη ἡμῶν, μετέτεθη ἡ ἑορτὴ ὑπὸ τοῦ Κυρίου μας Πίου, μεγίστου Ποντήφικου, εἰς τὰς 2 τοῦ Ὀκτωβρίου, μετὰ ὅλας τὰς ἀφέσεις (indulgenze), δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι θὰ ἐπεσκέπτοντο τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Τίτου, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐπερινόου, μέχρι τέλους καὶ διὰ παραγραφῆς ἔλων τῶν προηγουμένων ἀποφάσεων, ὅπως ἐμφαίνεται ἀπὸ τὴν παπικὴν Βουλαν, κατατεθειμένην εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Μητροπόλεως.

Φαντῖνος Βαλαρέσος.

Κατ' ἀρχαίαν συνήθειαν εἶχε καθιερωθῆ ὅπως, εἰ κανονικοὶ καὶ λοιποὶ κληρικοὶ τιμῶσιν αὐτοπροσώπως, εὐλαβείας ἕνεκεν, τὰς πανηγύρεις τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς ἐπαρχίας ἢ περιοχῆς των. Ἐκ διαφόρων ὁμοῦ λόγων, ἐμειώθη ἡ εὐλάβεια αὕτη τῶν κληρικῶν, συνήθως ἐπειδὴ μετετίθεντο αἱ ἑορταὶ εἰς ἄλλην ἡμέραν, διὰ νὰ δύνανται οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ κανονικοὶ νὰ ἐπιδίδωνται ἀνέτω· εἰς τὰς κοσμικὰς των ὑποθέσεις. Ὅθεν πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ τούτου, ἀποφασίζει ἡ σύνοδος ἡμῶν καὶ

διατάσσει ὅπως, εἰ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ κανονικοὶ μεταβαίνουνσιν ἀπαρεγκλιτῶς εἰς τὰς ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας συμπλήττωσιν αἱ ἑορταὶ αὐτῶν Ἀγίων, — ἐξαιρέσει κανονικοῦ ἔμποδίου — μὲ τὰ ράσα των καὶ τὸ κάλυμα τῆς κεφαλῆς καὶ ἀνάπτωσιν ἓνα κηρίον πρὸς εὐλάβειαν. Αἱ ἑορταὶ δὲ νὰ μὴ δύνανται κατ' οὐδένα λόγον νὰ μετατίθενται. Οἱ κληρικοὶ δὲ εἰ ὅποιοι θὰ παρέβαινον τὴν συνοδικὴν ταύτην διάταξιν νὰ ὑποχρεοῦνται εἰς πρόστιμον 10 ὑπερπέρων, πρὸς ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὅποیان προσβάλουν διὰ τῆς ἀπουσίας των. Οἱ δὲ κανονικοὶ, εἰ ὅποιοι θὰ ἠδύναντο νὰ παρουσιάσωσιν νόμιμον κώλυμα, ὀφείλουσι νὰ στείλωσι εἰς τὴν πανήγυριν ἕτερον κληρικόν, ὅπως τοὺς ἀντιπροσωπεύσῃ.

Παπικὸς τρόπος: δι' ἄλλου προσεύχεσθαι, δι' ἄλλου νηστεύειν, δι' ἄλλου ἀντιπροσωπεύεσθαι εἰς τὴν λειτουργίαν κλπ.!

Γερόλαμος Λάντος.

Ἐνεκεν ὀκνηρίας τῶν Προεστώτων, πολλοὶ ἔκκλησοι εἶναι ἀκάθαρτοι¹, ἢ δὲ Ἀγία Τράπεζα, ἐνθα θύεται ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ἐπενδύεται διὰ ρυπαρῶν καλυμάτων καὶ οἱ ἱερεῖς φέρουν κατὰ τὴν λειτουργίαν ἱερὰ ρυπαρὰ καὶ ἀνάξια τοιαύτης τιμῆς καὶ ὀνόματος καὶ δόξης. Πρὸς διέρθωσιν λοιπὸν τοῦ κακοῦ τούτου, διατάσσομεν συνοδικῶς ὅπως, ὁ Προεστῶς ἐκάστης Ἐκκλησίας, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης Κρήτης ἢ ὁ Βικάριος ἢ ὁ Τοποτηρητῆς αὐτοῦ, δυνάμει τῆς πειθαρχίας καὶ ὑπὸ τὸν φόβον τῆς θείας δίκης καὶ τιμωρίας, ἐπισκέπτεται ἀπαξ τοῦ μηνὸς τὰς ἔκκλησίας τῆς περιοχῆς αὐτοῦ καὶ ἐξετάζῃ τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ διατάσῃ τὸν ἀναγκαῖον καθαρισμὸν καὶ ἐπιδιόρθωσιν. Οἱ παραβάται δὲ τῆς διατάξεως ταύτης νὰ τιμωρῶνται διὰ πρόστιμου, πρὸς ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας τὴν ὅποیان παραμελοῦσι.

Ὁ ἴδιος: Ἐπειδὴ κάθε πράξις ἐν τῇ ἔκκλησ. α. πρέπει νὰ γίνεταί ὑπὸ τὴν καθοδηγίαν μας καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅστις διὰ τῆς πανσοφίας του ἐδημιούργησε τὰ πάντα, διέκρινε δὲ τὰς ἡμέρας καὶ τοὺς καιροὺς καὶ ὥρισε τινὰς ἡμέρας πανδήμους καὶ ἐνδόξους καὶ ἄλλας ὀλιγώτερον ἐπισήμους καὶ ἐπιφανεῖς καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν Μητροπολιτικὴν ταύτην ἔκκλησίαν, αἱ ἡμέραι αἱ πλέον ἐνδοχοὶ καὶ ἐπιφανεῖς δὲν τιμῶνται, παρὰ διὰ δεήσεων καὶ προσευχῶν, μόνον τῶν παρεπιδημούντων Ἀρχιερέων καὶ τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Μητροπολίτου, ἀρμόζει ὅπως, τὰς Κυριακὰς ὄλου τοῦ ἔτους καὶ τὰς διπλὰς ἑορτάς, μὴ λειτουργῶσιν εἰς τὴν ἔκκλησίαν τῆς Μητροπόλεως οἱ Καπελλάνοι, ἀλλ' εἰ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Κανονικοὶ. Ὅθεν μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἀγίας ταύτης συνέδου, διατάσσομεν ὅπως, κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἄλλας ἐπιφανεῖς ἡμέρας, τελῶσιν οἱ ὀφφικιάλοι καὶ οἱ κανονικοὶ, κατὰ τάξιν, πανηγυρικῶς τὰς μεγάλας λειτουργίας. Ἐν περιπτώσει δὲ κανονικοῦ ἔμποδίου, νὰ ἀντικαθίσταται ὁ λειτουργός, δι' ἄλλου ὁμοίου βαθμοῦ. Ὁ παραβάτης τῆς διατάξεως

1. Ἰδ. καὶ Ordini Grimani ἐνθ' ἀνωτέρω.

ταύτης, νὰ πληρώνη δι' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἕναν ὑπέρπερον, ἐκ τοῦ ὀποίου, τὸ ἥμισυ πρὸς ὄφελος τοῦ Βικαρίου καὶ τὸ ὑπόλοιπον, διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκκλησίας ταύτης. Ἄν δὲ πάλιν, ὁ Βικάριος κάμη ἐξαίρεσιν καὶ δὲν τιμωρηθῆ ὁ ἔνοχος, τότε νὰ πληρώνη οὗτος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸν ὑπέρπερον. Ἐναντίον δὲ τῆς διατάξεως ταύτης, νὰ μὴ χωρῆ καμμία συγγνώμη.

Ὁ ἴδιος: Ἐπειδὴ, κατὰ τὰς διατάξεις τῆς ἐπαρχιακῆς ταύτης συνόδου, πᾶσαι αἱ Ἐκκλησῖαι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης, εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ τελῶσι τὰς Ἀκολουθίας, κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης καὶ ἐπειδὴ αἱ πτωχαὶ ἐκκλησῖαι καὶ οἱ πτωχοὶ κληρικοί, δὲν δύνανται, χωρὶς μεγάλην δυσκολίαν, νὰ ἀγοράσωσι τὰ λειτουργικὰ Βιβλία, ἐπιτρέπομεν συνοδικῶς, εἰς τοὺς κληρικοὺς τούτους νὰ ψάλλωσι τὰς Ἀκολουθίας ἐν χορῷ, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, μετὰ τῶν ἄλλων κληρικῶν.

Ὁ ἴδιος: Ἐν τῷ Προφήτῃ Δανιὴλ ἀναφέρεται, περὶ τῆς θριαμβεδοῦσης Ἐκκλησίας ὅτι χιλιάδες χιλιάδων καὶ μυριάδες περιστοιχίζουσι τὸν Ἱδρυτὴν αὐτῆς καὶ τὸν ὑπηρετοῦν. Οὕτω καὶ ἡ στρατευομένη μας αὕτη ἐκκλησία, ἣ ὁποία δέον νὰ μιμηθῆται τὴν οὐρανίαν, ἔχει ἀνάγκην, οὐχὶ ὀκνηρὸν, ἀλλὰ χρησίμων μελῶν. Διὰ τοῦτο, μετὰ τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἁγίας ταύτης Συνόδου, ἀπεφασίσαμεν ὅπως, οἱ decani, cantori, prepositi, tesorieri, Arcidiaconi, τῆς Μητροπόλεως ταύτης καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν τῆς ἐπαρχίας ταύτης, μετ' ἀπαραιτήτου ἐπιμελείας, ἐπιτελοῦσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας ταύτας, τὰ εἰς αὐτοὺς ἀνατεθειμένα καθήκοντα. Οὕτε δὲ, ἐναντίον τῶν καθηκόντων τούτων, νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς Βικαρίους, ὅσάκις οὗτοι διατάσσουσιν αὐτοῖς τι ἀντικείμενον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των ταύτην. Ἀπεναντίας, δέον νὰ γίνωσιν εἰς τοὺς Βικαρίους αἱ δέουσαι συστάσεις ὅπως, δυνάμει τῆς πειθαρχίας, καταβάλλωσιν πᾶσαν προσπάθειαν, πρὸς ἀκριθεὶ τήρησιν τῆς τάξεως ταύτης, ἄλλως οἱ παραεῖται νὰ τιμωρῶνται αὐστηρῶς.

Ὁ ἴδιος: Ἡ τάξις, ἣ ὁποία ὠρίσθη ὑπὸ τῶν προκατόχων μας, δέον νὰ τηρῆται εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν δὲν τηρεῖται αὕτη, οὔτε ἐν τῷ θυμιάματι, οὔτε ἐν τῇ ἐθιμοταξίᾳ τῆς «εἰρήνης» ἐνφ' ἣ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἔχει διατάξεις πρὸς τοῦτο. Καὶ ἐπειδὴ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, δέον νὰ μιμηθῶσι τὴν κεφαλὴν, μεταξύ δὲ τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων κληρικῶν νὰ εὑρεθῆ ἀκριθὴς τρόπος καὶ νὰ λαμβάνωσι μέτρον καὶ παράδειγμα ἐκ τῆς Μητροπόλεως αἱ ἄλλαι ἐκκλησῖαι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης, διὰ νὰ κανονίσωμεν τὸν τρόπον τῆς τηρητέας τάξεως, πρὸς αἰωνίαν ὑπόδειξιν τῶν λειτουργῶν, ἀποφασίζομεν συνοδικῶς καὶ διατάσσομεν οὕτω: Κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς λειτουργίας, ὁ πρῶτος Ἀξιωματοῦχος ἢ κανονικός, ἀπουσιάζόντων τῶν ἄλλων ἀξιωματούχων, νὰ προσφέρῃ τῷ Ἀρχιερεὶ τὸ σκευός,

«Θεολογία» Τόμος Θ'.

ἐνῶ περιέχεται τὸ θυμίαμα. Ὁ δεύτερος ἀξιωματοῦχος, κατὰ τὴν προρρηθείσαν σειράν, νὰ προσφέρῃ αὐτῷ, μετὰ σεβασμοῦ καὶ ὑπολήψεως καὶ ἀσπαζόμενος τὴν χεῖρα αὐτοῦ, τὸ θυμιατήριον. Τοῦτου γενομένου καὶ εὐλογηθέντος τοῦ θυμιάματος ὑπὸ τοῦ Ἀρχιερέως, ὑποκλινομένου δὲ τοῦ κρατοῦντος τὸ θυμιατήριον ἀξιωματοῦχου, νὰ θυμιᾷ οὕτως τρεῖς τὸν Ἀρχιερέα, εἶτα νὰ δίδῃ τὸ θυμιατήριον εἰς τὸν λειτουργόν, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει, ὅστις δέον νὰ θυμιᾷ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ οὐδένα ἕτερον. Κατὰ δὲ τὴν Θεῖαν Μυσταγωγίαν καὶ τὴν εὐλογίαν τῶν τιμίων Δώρων, εὐλογηθέντος τοῦ θυμιάματος, κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω τρόπον, νὰ δίδεται τοῦτο εἰς τὸν ἱερουργούντα ὅστις νὰ θυμιᾷ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, καὶ τὸ θυσιαστήριον, εἶτα τοὺς παρισταμένους Ἀρχιερεῖς, δις τὸν πρῶτον καὶ ἅπαξ τοὺς λοιποὺς, κατόπιν τοὺς ἀξιωματούχους καὶ λοιποὺς κληρικοὺς καὶ τὸν λαόν. Ἡ τάξις δὲ αὕτη νὰ τηρῆται καὶ εἰς τοὺς Μεγάλους ἑσπερινούς καὶ νὰ προσέχῃ ὁ θυμιῶν νὰ μὴ κάμῃ σύγχυσιν ἢ νὰ περιφρονήσῃ τινὰ.

Ἡ μετάδοσις τῆς «εἰρήνης» νὰ γίνεται οὕτω: Προσφέρεται ὑπὸ τοῦ πρῶτου Ἀξιωματοῦχου ἢ τοῦ ἱερουργούντος ἱερέως ὁ σταυρὸς ἢ ἡ εἰκὼν πρὸς ἀσπασμόν, εἰς τὸν πρῶτον Ἀρχιερέα κατὰ πρῶτον, εἶτα εἰς τοὺς λοιποὺς Ἀρχιερεῖς. Εἰς τὸν πρῶτον βοηθόν, εἰς τὸν πρῶτον ἀξιωματοῦχον, εἰς τὸν πρῶτον Κανονικόν, εἰς τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαόν, κατὰ τὸν βαθμὸν καὶ τὴν τάξιν ἐκάστου, καθὼς ἐλέγχθη περὶ τοῦ θυμιάματος. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ ὅποιοι, οὕτω διὰ τοῦ ἀσπασμοῦ λαμβάνουσι τὴν «εἰρήνην» νὰ μεταδίδωσιν διαδοχικῶς τὸν σταυρὸν ἢ τὴν εἰκόνα εἰς τοὺς παρακειμένους των, οὕτως ὥστε, ὁ εἰς νὰ ἀπονέμῃ τὴν «εἰρήνην» εἰς τὸν ἕτερον. Ἄν δέ, κατὰ τύχην, εἶναι παρὼν μέγας τις Ἄρχων, δέον, κατὰ τὸ θυμίαμα ἢ τὴν εἰρήνην, νὰ προτιμᾶται οὕτως, κατὰ τὸν βαθμὸν καὶ τὸ ἀξίωμά του. Οἱ λειτουργοὶ οἱ ὅποιοι, κατόπιν νουθεσίας, θὰ παρέλειπον τὴν τήρησιν τῶν συνοδικῶν τούτων διατάξεων, νὰ τιμωρῶνται αὐστηρῶς. Τῶν διατάξεων δὲ τούτων δέον νὰ γίνῃ πίναξ καὶ νὰ ἀναρτηθῇ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως οἱ κληρικοὶ καὶ λειτουργοὶ ἀναγινώσκοντες, μὴ προφασίζονται ἄγνοίαν τούτων. Ἡ φροντίς δὲ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τούτων ἀνήκει εἰς τὸν Ἀρχιδιάκονον, ὅστις προαγόμενος τῶν ἀξιωματούχων, εἰς οὗς ἀνήκουσιν αἱ ρηθεῖσαι τιμαί, δὲηγεῖ αὐτοὺς κατὰ τὴν ρηθείσαν τάξιν καὶ γίνωνται οὕτω πάντα μὲ εὐκοσμίαν καὶ σύνεσιν, ἥτις εἶναι ἡ μήτηρ πασῶν τῶν ἀρετῶν.

Φαντῖνος Δάνδολος.

Ἐπειδὴ οἱ Βικάριοι τῆς Μητροπόλεως συνηθίζουσι νὰ συνεδριάζουσι, διὰ τὰς ὑποθέσεις καὶ διενέξεις τῶν λαϊκῶν καὶ κληρικῶν, εἰς τὴν Καθεδρικὴν ταύτην ἐκκλησίαν, ἐκδόμη καὶ κατὰ τὰς ὥρας τῶν ἀκολουθιῶν, πρὸς μέγα σκάνδαλον τῶν ἱερουργούντων κληρικῶν καὶ τοῦ λαοῦ. Καὶ

ἐπειδὴ αἱ ἱεραὶ Ἀκολουθίαι δέον νὰ τελοῦνται μετὰ μεγαλειτέρας προσοχῆς καὶ εὐλαβείας καὶ οὐχὶ ἐν τῇ μέσῳ θορύβων καὶ κραυγῶν καὶ ὕδρων καὶ ἐγκλήσεων καὶ ἀντεγκλήσεων τῶν διαδίκων καὶ δικηγόρων, δέον εἰς τὸ ἐξῆς νὰ γίνωνται αἱ συνεδριάσεις αὗται εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ καθωρισμένον χώρον ἢ τοῦλάχιστον, ἐπάνω εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπικὴν αἴθουσαν.

Γερόλαμο: Λάντος :

Οἱ ναοί, ὡς οἶκος Θεοῦ, ὡ τόπος καθαρὸς καὶ ἅγιος, εἶναι προωρισμένοι διὰ προσευχῆν καὶ τέλεσιν τῶν θείων μυστηρίων καὶ ἱερῶν ἀκολουθιῶν. Τοὺς οἴκους τούτους τοῦ Θεοῦ, οὐ μόνον αἱ λαϊκοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ λευῖται, μεταβάλλουσιν εἰς σπήλαια ληστῶν καὶ δικαστήρια δημόσια, ἐνθα διαρκῶς καὶ ἐν ὥρᾳ τῶν ἱεροτελεστιῶν καὶ κατόπιν, συγκροτοῦσι δίκας καὶ συζητοῦσι θορυβωδῶς καὶ ἐρίζουσι καὶ διαπληκτίζονται¹, πρὸς αἴσχος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τῆς ἱερωσύνης καὶ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, λησμονοῦντες ὅτι ὁ Χριστὸς ὁ Μέγας Ἀρχιερεὺς, κνῶν καὶ γνώμων ἡμῶν, ἐξεδίωξεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ πωλοῦντος καὶ ἀγοράζοντος τὰ πράγματα ἐκεῖνα, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν ἠδύνατο νὰ τελῶνται αἱ θυσίαι τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Διὰ τοῦτο, πρὸς διόρθωσιν τοῦ κακοῦ, ἀποδεχόμενοι τὰ τοῦ Φκντίνου Δανδόλου, περὶ Βικαρίων, νὰ μὴ συνεδριάζωσιν οὗτοι καὶ μὴ ἀκροῶνται ὑποθέσεων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, κλπ., ἀποφασίζομεν συνοδικῶς ὅπως ὁ Προεστῶς οἰασδήποτε ἐκκλησίας τῆς ἡμετέρας Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, ἀπαγορεύει αὐστηρῶς, κατὰ τὰς ἱεροτελεστίας, νὰ συνεδριάζωσι καὶ δικάζωσιν οἱ Βικάριοι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ. Οἱ πικραδίτα, νὰ τιμωρῶνται διὰ προστίμου τριῶν γροσίων καὶ πλέον, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Προεστοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων, τὸ ἐν τρίτον νὰ λαμβάνῃ ὁ μηνυτής, τὸ ἐν τρίτον ὁ τιμωρὸς καὶ τὸ ἄλλο τρίτον πρὸς ὄφελος τῆς ἐκκλησίας. Ἄν δὲ δὲν ὑπάρχει κατήγορος, νὰ διανέμηται μεταξὺ τιμωροῦ καὶ ἐκκλησίας.

Οἱ Βικάριοι ἤσαν εἶδος τελετάρχου καὶ ἐξετασταὶ τῶν ἡθῶν τῶν κληρικῶν. Ἦσαν δὲ πρὸ παντὸς Πρόεδροι τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμβουλίων. Ἐξελέγοντο μεταξὺ τῶν θεολόγων τῆς ἐποχῆς καὶ ἦσαν οἱ ἰκνωῖτροι καὶ οἱ μᾶλλον μεμορτωμένοι. Ἀκριβῶς δὲ ἡ πειτρα καὶ ἡ μόρφωσις οὕτη, πρὸς δὲ καὶ ἡ συγκέντρωσις εἰς χεῖρας αὐτῶν πάσης ἰσχύος καὶ ἐξουσίας, ἐν ἀπουσίᾳ μάλιστα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἀνεδείκνυε τοῦ Βικαρίου ἀνωτέρους καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων καὶ τῶν ἐπισκόπων, εἰς τοὺς ὁποίους καθίσταντο ἐπίφοβοι. Πρὸς περιορισμὸν δὲ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἐξουσίας τῶν Βικαρίων, λαμβάνονται ἀκριβῶς τάνωτέρω συνοδικὰ μέτρα². Ἐ-ά-

1. Ἰδ. καὶ Ordini Grimani, ἐνθ' ἀνωτέρω καὶ Tea, ἐνθ' ἀνωτέρω p. 4.

2. Tea ἐνθ' ἀνωτέρω.

στην Τρίτην συνήθως, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας συνεδριάζον τὸ δικαστήριον della Curia Arcivescovile καὶ ἦτο πάντοτε κατάμεστον ἀπὸ διαδίκους τοῦ ἐνὸς δόγματος καὶ τοῦ ἄλλου. Οἱ ἴδιοι οἱ Κανονικοὶ παρίσταντο ὡς δικηγόροι, ὡς ἐνάγοντες καὶ ἐναγόμενοι, casus et defensionis in foro et officis publicis assumendo; per plateas et forum nulla urgente causa cum laicis vando... imo et in apothecys laicorum conversantes».

Αἱ Καθεδρικοὶ Ἐκκλησιαὶ καὶ ἰδίως ἡ τῆς Μητροπόλεως, ἀντήχουν συγδιαλέξεων καὶ κρότων καὶ θορύβων καὶ κραυγῶν καὶ ὕβρεων καὶ ἐγκλήσεων καὶ ἀντεκλήσεων τῶν δικηγόρων «Collocutionibus et strepitu aut clamore et vociferatione advocatus» διαρκουσῶν τῶν ἱεροτελεστιῶν. Ὅθεν αἱ ἀνωτέρω νῦν συνοδικαὶ διατάξεις ὑποχρεῶσι τοὺς Βικαρίους νὰ συγκαλῶσι τὰς συνεδριάσεις εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἀλλὰ καὶ τὰ μέτρα ταῦτα δὲν ἴσχυσαν νὰ κόψωσι τὸ κακὸν καὶ ἐκλείψει τὸ σκάνδαλον, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν ἀκόμη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1506.

Καὶ ὁ Γριμάνης (ordini grimani) ὁ καὶ καλλίτερος τῶν Ἀρχιεπισκόπων Κρήτης ἐπὶ Βενετοκρατίας, ἔχει αὐστηρὰς διατάξεις καὶ ἀπαγορεύει νὰ θορυβοποιῶσι καὶ ἐξυβρίζονται εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ ταῦτα δικαστήρια, ὡς εἶπεμεν, ἀλλ' εἰς μίαν.

Rubrica II.

Εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν τῶν θεμάτων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἠσυχλήθησαν αἱ Σύνοδοι τοῦ Λάντου, περιλαμβάνεται, ἐκτὸς τῶν θεμάτων: περὶ διαμονῆς, ἐπιμελείας, εὐκοσμίας καὶ εὐλαθείας τῶν κληρικῶν, καὶ τὸ ἀκανθωδέστατον ζήτημα τῶν «prebende» τῶν κληρικῶν τούτων, δηλ. τῶν ἀπολαβῶν τῶν κληρικῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων. Ζητήματα τὰ ὁποῖα ἐκράτουν πάντοτε ἐν ἀναθρασμῶ τῶν Λατινικῶν κληρῶν καὶ ἕτερον εἰς διαρκεῖς προστριβὰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν καὶ τὸν Δοῦκα Κρήτης, δηλαδὴ τὸν Πάπαν καὶ τὸν Δόγγην τῆς Βενετίας.

Ὡς γνωστὸν, κατὰ τὴν διανομὴν τῆς νήσου Κρήτης ὑπὸ τῶν Βενετῶν, ὅτε εὗτοι κατέλαβον τελειωτικῶς τὴν νήσον (1211), ἐν τρίτον ἐδόθη εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ φεουδάρχας, τοὺς ἐκ Βενετίας εἰς Κρήτην κατελθόντας, ἐν τρίτον εἰς τὴν Serenissima, δηλ. ἔμειναν ὡς κτήματα τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους καὶ τὸ ἄλλο τρίτον ἐδόθη εἰς τὸν Λατινικὸν κληρῶν, «διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ» ὡς λίαν εὐφωῶς ἔλεγεν ὁ Paulo Contarini¹. Τὰ κτήματα δὲ ταῦτα, τὰ εἰς τοὺς κληρικῶς δοθέντα, ἦσαν ἀπηλλαγμένα παντὸς φόρου εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος. Ἐπὶ πλέον, ἄλλα κτήματα ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ διεχειρίζοντο αἱ πολιτικαὶ Ἀρχαὶ καὶ τὸ ἐτήσιον αὐτῶν εἰσόδημα

1. V. A. S. Relaz. Paulo Contarim 1578. B. 81.

ἐκ 400 Δουκᾶτων Βενετικῶν, διενέμετο εἰς τοὺς κληρικῶς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὡς καθημερινή ἀμοιβή καὶ οὐχὶ ὡς ἐκκλησιαστικὴ ἐπιχορηγῆσις, ἀρα ἀπηλλαγμένον οἰουδὴποτε φόρου, τακτικῶ ἢ ἐκτάκτου. Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων, ἡ τόσον προνομιούχος, ἐφαίνετο ἀδικος καὶ ἐσκανδάλιζε τοὺς προβλεπτάς καὶ διοικητάς, οἱ ὅποιοι ἐγνώριζον ὅτι ἡ διαχειρίσις ἐστολιχίζε τόσον ἀκριβῶς, τὰ δὲ ἔσοδα διενέμετο εἰς τὸν κλῆρον! ¹

Ἡ τελειωτικὴ, ἐν τούτοις, τακτοποίησις τῶν κτημάτων τούτων, ἦτο κάθε ἄλλο παρά εὐκολος, ἐνεκεν ἐλλείψεως κτηματολογίων. Ἡ ἔρις μεταξὺ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Δουκῆς Κρήτης, δηλ. μεταξὺ Δόγγη τῆς Βενετίας καὶ Πάπα τῆς Ρώμης, ἤρχισεν ἀκριβῶς ἐκ τῆς διεκδικήσεως τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐπὶ μερικῶν καζάδων τοῦ Ἡρακλείου. Διὰ Παπικῆς βούλλας τοῦ Κλήμεντος IV, εἶγον παραχωρηθῆ τῷ 1267 εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Τίτου, καὶ ὅλαι τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων, πλὴν τοῦ Ἁγίου Μάρκου, ἡ ὅποια ἔμενον ὑπὸ τὴν ἀμεσον δικαιοδοσίαν καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ Δουκῆς τῆς Κρήτης ². Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ὅμως ἀπῆτει πάντοτε νέας παραχωρήσεις, εἰς τὰς ὅποιας ἀντίστατο ἡ Κυβέρνησις καὶ οὕτω ἡ ἔρις καὶ αἱ προστριβαὶ μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἐξηκολούθουν, ὅτε τῷ 1321 ὑπεγράφη ἓνα εἶδος συμφωνίας ἢ concordato, μεταξὺ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Δουκῆς Κρήτης καὶ Πάπα καὶ Δόγγη, κατὰ τὴν ὅποιαν τὰ παρεκκλήσια ἔμενον εἰς τὰ Μοναστήρια ἢ τοὺς Ἱδρυτάς αὐτῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἰδιώτας Ἑλλήνας, αἱ δὲ ἄλλαι ἐκκλησῖαι ἦσαν φόρου ὑποτέλεις εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, ὅστις διώριζε τοὺς Ἐφημερούς αὐτῶν ³. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικὰ παρεκκλήσια διορίζοντο ὑπεράριθμοι ἱερεῖς, διὰ τὴν δικαιολογεῖται ἡ κατασπατάλησις τῶν εἰσοδημάτων ⁴.

Ἄλλ' αἱ προστριβαὶ καὶ διενέξεις μεταξὺ τοῦ Λατινικοῦ κλήρου ἐν Κρήτῃ καὶ τοῦ Δουκῆ καὶ τῶν ἄλλων πολιτικῶν Ἀρχῶν ἐν τῇ νήσῳ δὲν ἔπαυσαν μετὰ τὴν συμφωνίαν ταύτην. Οὕτω δὲ ἀκόμη κατὰ τὸ 1600, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Γρημάνης, διέταξε γενικὴν ἐξέτασιν τῶν Ἀρχείων καὶ κτηματολογίων, κατὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς Τριδεντινῆς συνόδου, διὰ τὴν ἀποφευχθῆναι αἱ περαιτέρω «διενέξεις» αἱ ὅποια ἀπησχόλουν ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ δικαστήρια, εἰς ἄτινα, πολιτικά, δὲν ἔπρεπε νὰ μεταβαίνωσιν οὗτοι χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἢ τοῦ Βικαρίου αὐτοῦ. Ἴδομεν δὲ

1. U. A. S. Relazione Pietro Bassadonna Sindico del Levante, Busta 74.

2. Archiv. Duca di Candia, Cat. Eccl. et Mon. B. 13.

3. Archiv. Duca di Candia, Cat. Eccl. et Mon. ἐνθ' ἀνωτ. B. 13.

4. U. A. S. Relaz. Foscarini, B. 78.

ἀνωτέρω πῶσα συνέβαινον καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά δικαστήρια καὶ πῶς ἠναγκάσθησαν αἱ σύνοδοι τοῦ Λάντου νὰ ἐπέμβουν καὶ λάβουν ὀρισμένες ἀποφάσεις.

Ἄλλη προστριβὴ μεταξὺ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τοῦ Δουκὸς Κρήτης, ἀφορῶσα 130 Ἑλλήνας παπάδες, ἐξηκολούθει καὶ μετὰ τὴν ἀνωτέρω συμφωνίαν νὰ ταράττη τὰς σχέσεις Δουκὸς καὶ Ἀρχιεπισκόπου: Κατὰ τὴν συμφωνίαν ταύτην, οἱ 130 Ἕλληνες παπάδες θὰ ἐξελέγωντο πάντοτε ἀπὸ τὴν περιεχὴν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ τὴν Ἐπαρχίαν τοῦ Ἁγίου Μύρωνος καὶ ἐπ' αὐτῶν θὰ εἶχε μόνον διὰ τὰς πνευματικὰς ὑποθέσεις ἐξουσίαν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος. Οὗτος ὁμοῦ ἀκολούθως ἐξήτει ἐπὶ τῶν 130 τούτων Ἑλλήνων παπάδων κυριαρχικὴν καὶ ἀπέλυτον ἐξουσίαν, ὡς καὶ ἐπὶ ὄλων τῶν Ἑλλήνων παπάδων καὶ καλογήρων, τῶν ἐρχομένων ἐν Κρήτῃ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των. Ἡ Κυβέρνησις εἶχεν ἰδρύσῃ ἐπίτηδες δικαστήρια, διὰ τοὺς Ἑλλήνας καὶ Ἑβραίους, διὰ τὰς ποινικὰς καὶ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ὑποθέσεις, κατέληξαν δὲ εἰς συμφωνίαν μετὰ τοῦ Δουκὸς Tomaso Dandolo, τῷ 1323, ὅπως ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔχη ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω 130 παπάδων μόνον ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ὑποθέσεων δηλ. αἰρέσεων, ἱεροσυλλας, σιμωνίας, ἐπιουρκίας, μοιχίας, ζητημάτων τοῦ γάμου καὶ ἄλλων πνευματικῶν ὑποθέσεων, ὡς καὶ ἐφ' ὄλων τῶν Ἑλλήνων παπάδων¹.

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς συνόδους τοῦ Λάντου, παραθέτομεν τὰς διατάξεις περὶ διαμονῆς τῶν κληρικῶν κλπ.

Ὁ ἱερεὺς καὶ πᾶς κληρικὸς νὰ μὴ ἀπουσιάσῃ πολλὰς ἡμέρας ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τῆς ἐπισκοπῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγεται, ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Ἐπισκόπου του. Ὁ παραβάτης νὰ τιμωρῆται.

Πολλοὶ κληρικοὶ, μὴ θεοφοβούμενοι, σπουδάζοντες μόνον πῶς νὰ ἀποκτήσωσι κέρδη καὶ ἀπεφύγωσι τὰ νόμιμα βάρη, ἐγκαθίστανται... μὲ κάθε τρόπον, παρανόμως, εἰς ἐκκλησιαστικὰς περιουσίας, εἰς τὰς ὁποίας κατόπιν διορίζουσιν πληρεξουσίους των, εἰσπράττουσι τὰ εἰσοδήματα καὶ εἶτα ἀναχωροῦσιν μακρὰν εἰς τόπους ἀγνώστους, διὰ νὰ ζήσωσιν ἀνεξέλεγκτοι ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους των, οἱ ὅποιοι οὕτω δὲν γνωρίζουσι τίποτε περὶ τοῦ οἴου καὶ τῆς διαγωγῆς των κληρικῶν τούτων. Ὅθεν ἐρίζομεν ὅπως, πᾶς κληρικὸς καὶ κανονικὸς ὀφείλει, ἐντὸς 18 μηνῶν, νὰ ἀποδείξῃ περὶ τοῦ οἴου καὶ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ καὶ τῆς διαμονῆς του. Ὅστις δὲ τῶν ἀπόντων κληρικῶν δὲν συμμορφωθῇ πρὸς τὴν συνοδικὴν ταύτην διάταξιν, νὰ μεταφέρεται τὸ ἥμισυ τῶν ἀπολαβῶν των, εἰς ὄφελος τῆς ἐκκλησίας τὴν ὁποίαν καρποῦνται.

Ἐπίσης ἐρίζομεν συνοδικῶς ὅπως, πάντες οἱ κληρικοὶ, οἱ ὅποιοι

1. A. D. C. Cat. Eccl. et Mon. B. 13. Βλέπ. καὶ Relazione Giovanni Mocenigo, 1589 εἰς τὸ A. S. U.

ἔχουσι ἐκκλησιαστικὰς ὑπηρεσίας καὶ ἀπολαβὰς, φέρωσι τὸ ἐκκλησιαστικὸν αὐτῶν ῥάσον καὶ μεταβαίνωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὰς ὀρισμέναις ὥρας. Ὅσοι δὲ τούτων δὲν μεταβαίνουσιν εἰς τοὺς ὄρθρους, πρὸ τοῦ τέλους τοῦ τρίτου ψαλμοῦ, εἰς τὴν μεγάλην λειτουργίαν, πρὸ τῆς πρώτης ὥρας, εἰς τοὺς ἑσπερινούς, πρὸ τοῦ πρώτου ψαλμοῦ ἢ μεταβαίνοντες, δὲν μένουσι μέχρι τέλους τῆς ἀκλουθίας, ἀν ἡ ἑορτὴ εἶναι διπλῆ, νὰ τιμωρῶνται διὰ ποινῆς ἐνὸς γροσίου, εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἡμέρας, νὰ διατηρῆται ἡ ἀρχαία διάταξις τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δὲ ποινὴ νὰ εἰσπράττηται παρὰ τῶν ψαλτῶν, εἰ ὅποιοι νὰ λαμβάνωσιν τὸ ἥμισυ ταύτης, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ πρὸς ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν ὁμοῦς οἱ Προεστοὶ ἀμελήσωσι τὴν αὐστηρὰν ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ταύτης, νὰ τιμωρῶνται οὗτοι διὰ διπλασίας χρηματικῆς ποινῆς, πρὸς ὄφελος τῶν ψαλτῶν.

Ὁ ἴδιος ὁ Ἱεράρχης, ὁ Κανονικὸς ἢ ὁ κληρικὸς οἰασθήποτε τάξεως, ὁ κατέχων Ἐκκλησίαν ἢ ἐνορίαν καὶ ἔχων ἀπολαβὰς, νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διαμένῃ προσωπικῶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκεῖνην, ἀν ὑπάρχωσιν ἐκεῖ Λατίνοι ἢ Καθολικοὶ ἐνορίται, ἄλλως ὀρίζεται δι' αὐτοὺς ἢ ἀκόλουθος τάξις: Οἱ Κανονικοὶ καὶ κληρικοὶ Σητείας, εἰ χωρὶς ποιμνιον Λατίνων καὶ Καθολικῶν, νὰ παραμένωσιν ἢ εἰς Σητείαν ἢ εἰς Ἡράκλειον. Οἱ Κανονικοὶ Ἱεραπέτρας, εἰς Σητείαν ἢ τὸ Ἡράκλειον. Οἱ Κανονικοὶ Ἡρακλείου, εἰς Ἡράκλειον. Οἱ τῆς Ἀρκαδίας καὶ χερρονήσου, ἐκεῖ ἢ εἰς Ἡράκλειον. Οἱ τοῦ Ἀρίου Μυλοποτάμου ἐκεῖ ἢ εἰς Ἡράκλειον ἢ εἰς Ρέθυμνον. Οἱ Καλαμώνος, εἰς Καλαμών. Οἱ τῆς Ἀγυίας, εἰς Ἀγυιάν, καὶ οἱ τῆς Κισσάμου, εἰς Κισσαμον ἢ Ἀγυιάν. Ἡ σύνθεσις αὕτη, σημαίνει τάξιν καὶ ὄχι ἐπισκοπικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ κανονικῶν διατάξεων.

Δι' ἡμᾶς, ἡ σύνθεσις αὕτη, εἶναι ὁ καθρέπτης τῆς καταπτώσεως τῆς Λατινικῆς θρησκείας ἐν τῇ νήσῳ καὶ δεικνύει σαφῶς τὸν ἐξελληνισμὸν καὶ τὴν συγχώνευσιν τοῦ Λατινικοῦ στοιχείου μετὰ τοῦ ἰθαγενοῦς Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ τοιοῦτον ἀναγκάζει τὰς συνόδους τοῦ Λάντου νὰ συμπτύξωσι τὸν Λατινικὸν κλῆρον ἐκ τῆς ὑπαίθρου εἰς τὰ κέντρα καὶ διατάξωσι τοὺς Κανονικοὺς νὰ διαμένωσιν εἰς τὰς ἐπισκοπικὰς ἔδρας. Τὴν κατάπτωσιν τῆς Λατινικῆς θρησκείας καὶ τὴν τελείαν ἀπερρόφησιν τῶν «ἀποίκων» Βενετῶν ὑπὲρ τοῦ ἰθαγενοῦς Ἑλληνικοῦ στοιχείου, θὰ τὴν ἴδωμεν ἀκόμη σαφεστέραν ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς, ὡς καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας ἐν Κρήτῃ, πρὸς δικαιολογίαν τοῦ πράγματος καὶ ἴδιαν παρηγορίαν!

Ὁ ἴδιος Οὐρσὸς Δελφίνος:

Οἱ Κανονικοὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀπουσιάζωσι τῆς θέσεως αὐτῶν,

χωρὶς κανονικὴν ἄδειαν, ἥτις ὅμως δὲν πρέπει νὰ παρέχεται αὐτοῖς χωρὶς ἀποχωρῶσαν αἰτίαν, δηλ. ἢ διὰ σπουδᾶς ἢ κατὰ τὴν συνήθειαν, ὡς ἀπεσπασμένοι πλησίον τῆς Ρωμαϊκῆς «Curia» ἢ δι' ὑποτροφίας. Οἱ δὲ ἀπουσιάζοντες, ἔστω καὶ μὲ κανονικὴν ἄδειαν, νὰ μὴ λαμβάνωσι τὰ «δέκατα» (prebende), οὔτε τὸ ἀναλογοῦν μέρος τῶν προσφορῶν. Ἄλλὰ καὶ εἰ παρόντες, νὰ μὴ λαμβάνωσι ταῦτα, ἂν δὲν μεταβαλῶσιν εἰς τὰς ἀκολουθίας, νυκτερινὰς καὶ ἡμερινὰς καὶ ἂν δὲν γνωρίζουσι νὰ τελῶσιν καὶ οἱ ἴδιοι καὶ δὲν τελῶσιν πράγματι τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίας.

Αἱ συνοδικαὶ αὗται διατάξεις καθρεπτίζουσιν ἀρκούντως τὴν ἀμάθειαν καὶ τὴν ὀκνηρίαν τῶν Κανονικῶν καὶ τοῦ λοιποῦ Λατινικοῦ κλήρου. Ἄλλὰ περὶ τῆς ἀμαθείας ταύτης καὶ τῆς πλεονεξίας καὶ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ κλήρου τούτου, ὡς καὶ τῶν ἐκτάκτων συνοδικῶν μέτρων, πρὸς περιορισμὸν τοῦ κακοῦ θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Φαντῖνος Βιχαρέσος.

Ἐνεκεν τῆς θρασύτητος κληρικῶν τινῶν, γυξήθη τὸ κακόν· οὕτω, πολλοὶ ἔχοντες ἐνορίας καὶ ἀπολαυὰς, ἀρχ. καὶ καθῆκον νὰ διαμένωσιν εἰς τὰς ἐνορίας των, περιφέρονται μετὰ θρασύτητος, χωρὶς κανονικὴν ἄδειαν, εἰς ἄλλους τόπους, ἐν ἀπειθείᾳ· καὶ ἐνῶ ἐκλήθησαν πολλάκις νὰ ἐπιστρέψωσιν, ἐντὸς ὠρισμένης προθεσμίας, εἰς τὰς ἐνορίας των, οὗτοι, προτοῦ ἀκόμη λήξει ἡ προθεσμία αὕτη, ἐνεργοῦσι διὰ διαφόρων πραινόμενων μέσων, ὅπως ἐξουδετερώσωσι τὴν πρόσκλησιν τῶν ἀνωτέρων των καὶ παραμένωσιν μακρὰν τῆς ἐνορίας των, πρὸς μεγάλην ζημίαν τῆς ἐκκλησίας ἣν ὑπηρετοῦσιν. Πῶς κατάπευσιν λοιπὸν τοῦ κακοῦ τούτου, διατάσσομεν συνοδικῶς, ὅπως, εἰ κληρικοί, οἱ ἔχοντες ἐνορίας καὶ ἀπολαυὰς οἱ ἀπουσιάζοντες οὕτως ἀπειθῶς καὶ χωρὶς κανονικὴν ἄδειαν, ἂν ἐντὸς μηνὸς ἀπουσίας, δὲν ἐφοδιάζονται διὰ κανονικῆς ἀδείας, νὰ κλητεύονται οὗτοι ὑπὸ τῶν οἰκείων Ἐπισκόπων ἢ τῶν Βιχαρίων τῶν ἐπισκόπων, διὰ δημοσίας κλήσεως τρίς, ἀνὰ δεκαπενθήμερον· καὶ ἂν ἐντὸς τοῦ χρόνου τῶν τριῶν τούτων κλήσεων, δὲν κανονίσωσιν τὴν θέσιν των, ἐφοδιαζόμενοι διὰ κανονικῆς ἀδείας, νὰ ἀπαρῶσιν ἀπ' αὐτῶν οἱ οἰκεῖοι Ἐπίσκοποι τὴν ἐνορίαν καὶ δώσωσιν αὐτὴν εἰς ἄλλους ἀξιους. Διὰ νὰ μὴ προξενηθῆ δὲ ζημίαι εἰς τοὺς ἤδη διὰ κανονικῆς ἀδείας ἀποσιάζοντας, ἀφιενται οἱ Ἱεράρχαι αὐτῶν νὰ κανονίσωσι τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀνακλήσεως αὐτῶν κατὰ τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ ἴδιος: Τινὲς ἀδελφεὶς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου, ἀμφιβίλλουσιν ἂν τὰ «δέκατα» τὰ ὅποια λαμβάνει τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούλιον (Capitolo) ἀπὸ τὸ Ταμεῖον τοῦ Δήμου πρέπει νὰ συναριθμῶνται μὲ τὰς προσόδους καὶ εἰσδηλήματα (τῶν κληρικῶν) ἢ ἐννοοῦνται ὡς καθημερινὴ ἀμοιβή. Ὡς ἐκ τούτου, μεταξὺ παρόντων καὶ ἀπόντων Κανονικῶν, πολ-

λαὶ ἐκκλησιαστικαὶ πρόσοδοι διαρπάζονται. Ἐπιθυμοῦντες λοιπὸν νὰ χωρίσωμεν τὰ πράγματα, τηροῦντες τὴν τάξιν περὶ τῶν δεκάτων τούτων, καθ' ἣν τάξιν, αἱ πρόσοδοι αὐταὶ διανέμονται τόσον μεταξύ τῶν Κανονικῶν διαμενόντων ἐν τῇ ἐνορίᾳ των καὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι προσέρχονται τακτικὰ εἰς τὰς θείας Ἀκολουθίας, ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν διατάξεων τῶν προκατόχων μας, ἀπεφασίζομεν συνοδικῶς ὅτι, τὰ ρηθέντα «δέκατα» δὲν πρέπει νὰ χαρακτηρίζωνται ὡς ἐκκλησιαστικαὶ πρόσοδοι καὶ εἰσοδήματα, ἀλλὰ νὰ θεωρῶνται ὡς καθημερινὴ ἀμοιβὴ καὶ πρέπει νὰ ἀπολάβωσι ταῦτα πίσης ἀσυδοσίας καὶ προνομίου (ἀπηλλαγμένα δηλ. παντός φόρου εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος) τῶν ὁσίων ἀπολάβουσιν αἱ καθημεριναὶ ἀμοιβαὶ καὶ ἀποζημιώσεις, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου.

Rubrica III.

Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν Κανονικῶν.

Τοῦ Κανονικοῦ διώριζεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐν Κρήτῃ ἢ δὲ Κυβέρνησις εἶχε τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκαταστάσεως τούτων καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς πηροχῆς, πρὸς ἀπολαβὴν, τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων.

Ὡς φαίνεται ἐκ τῶν συνοδικῶν διατάξεων, τὰς ὁποίας παραθέτομεν κατωτέρω, ἠδύναντο παλαιότερον νὰ ἐκλεγῶσιν ὡς Κανονικοὶ καὶ παῖδες 13—14 ἐτῶν! Ἀπελάμβανον δηλ. οὗτοι τῶν ἀμοιβῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἀπολαυῶν, εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην, ἔφερον τὸν τίτλον τοῦ Κανονικοῦ, μετὴν ὑπόσχεσιν νὰ χειροτονηθῶσιν εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν ἢ νὰ στερηθῶσι τῶν ἀπολαυῶν τούτων, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως χειροτονίας.

Ἐκ τῶν ἰδίων συνοδικῶν ἀποφάσεων καὶ ἄλλων ἐγγράφων καταφαίνεται ὅτι, τὰ Κανονικάτα ἐπωλοῦντο, ἐνοικιάζοντο ἢ ἐδίδοντο ὡς προῖκα καὶ κληρονομία, παρὰ τῶν κατεχόντων ταῦτα Κανονικῶν. Ἀπετέλουν δὲ οὕτω ζωντὴν ἐμπόριον κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς ἐν Κρήτῃ ὡς καὶ ἄλλοτε, ἀλλαχοῦ ἐγράψαμεν.

Ἡ ἀπουσία τῶν Κανονικῶν ἐκ τῆς ἐκκλησίας των, ἢ ἀμάρτια των, ἢ ἀπόλυτος ἀδιαφορία των διὰ τὸ καλὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἢ ἀπρεπῆς αὐτῶν συμπεριφορά, ἦσαν τὰ ἀδιάκοπα παράπονα καὶ κατηγορητήρια τῶν διοικητῶν καὶ προβλεπτῶν τῆς νήσου.

Αἱ συνοδικαὶ διατάξεις, τὰς ὁποίας εἶδομεν ἄνωτέρω περὶ ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων καὶ ἐγκλήσεων καὶ ἀντεγκλήσεων, ὡς καὶ αἱ τοῦ Γρισμανῆ, ἀπαγορευόντος νὰ ἐξυβρίζωνται, δεικνύουσι σαφῶς ὅτι ἡ καλὴ συμπεριφορὰ καὶ ἡ εὐγένεια καὶ ὑπακοή καὶ τάξις, δὲν ἐκόσμουσαν τοὺς κληρικοὺς τούτους!

Ὅστις δὲν ἔχει συμπεπληρωμένον τὸ 14 ἔτος τῆς ἡλικίας, νὰ μὴ δύναται νὰ προσληφθῆ Κανονικὸς διατάσσει ἡ σύνοδος. Ἐὰν δὲ ποτε γίνῃ τοῦτο, καὶ γίνῃ τις δεκτὸς μικροτέρας ἡλικίας, δι' ἀποστολικῆς διαταγῆς (τοῦ Πάπα), νὰ μὴ λαμβάνῃ οὕτως τὰ «δέκατα».

Φαντῖνος Βαλαρέσος.

Ὁ Μάρκος Ἰουστινιάνης εἶχε προτείνει τὸ 14 ἔτος ἡμεῖς ὅμως θέλομεν ὅπως μηδεὶς γίνεταί Κανονικὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης, ἀν δὲν ἔχῃ συμπεπληρωμένον τὸ 16 ἔτος ἐνῶ τὸ 17, νὰ θεωρῆται κανονικὴ ἡλικία, διὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Κανονικοῦ. Τοῦτο δὲ, κατὰ προνόμιον ἀποστολικόν, παραχωρηθὲν (ὑπὸ τοῦ Πάπα) κατ' εὐνοίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κρήτης. Ἐὰν δὲ, κατ' ἐξαιρέσειν τινα καὶ εὐνοίαν ἐκαλεῖτο τις εἰς Κανονικόν, εἰς μικροτέραν ἡλικίαν, ὁ τοιοῦτος νὰ μὴ ἔχῃ ψῆφον εἰς τὸ Συμβούλιον, οὔτε νὰ λαμβάνῃ «δέκατα» ἕως ὅτου δὲν λάβῃ τὴν χειροτονίαν τοῦ Κανονικοῦ.

Rubrica IV.

Περὶ χειροτονίας τῶν Κληρικῶν.

Μάρκος Ἰουστινιάνης :

Ὅστις κατέχων θέσει Κανονικοῦ ἐπὶ δύο ἔτη καὶ εἶναι ἡλικίας 20 ἐτῶν, ἀν δὲν χειροτονηθῆ πρὶν γίνῃ 21 ἔτους—ἐκτὸς κανονικοῦ κωλύματος—νὰ τοῦ ἀφαιρῆται ἀμέσως τὸ Κανονικάτον.

Φαντῖνος Βαλαρέσος.

Εἶνα: νόμιμον νὰ θεωρῆται ἡ ἡλικία τῶν 14 ἐτῶν διὰ τὰς τέσσαρας κατωτέρους βαθμοὺς. Ἐν τούτοις, κανεὶς δὲν πρέπει νὰ προάγεται, ἀν δὲν ἔχῃ λάβῃ τὴν ὑποδιακονίαν τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Τὸ διακονάτον τὸ 20 καὶ τὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἀξίωμα, τὸ 25. Ἐὰν δὲ, δὲν τηρηθῆ ἡ τάξις αὕτη καὶ ὁ κληρικὸς προσληφθῆ εἰς ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν, νὰ παύεται, μέχρι τῆς συμπληρώσεως τῆς νομίμου ἡλικίας. Οὔτε δὲ ἐπὶ τῆς καθωρισθείσης ἡλικίας νὰ δύναται ὁ Ἐπίσκοπος νὰ κάμῃ ἄλλως.

Ὁ ἴδιος Βαλαρέσος :

Ὁδεὶς ἀνώτερος νὰ διορίζῃ ξένον κληρικόν, ἢ νὰ τοῦ παρέχῃ θέσει ἢ ἄλλο τι ὠφέλιμον ἐκκλησιαστικόν, ἀν δὲν λάβῃ συστατικὰ γράμματα τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου, ἐκ τῶν ὁποίων νὰ προκύπτῃ ἡ κανονικὴ ἀξία καὶ ἡ κανονικὴ χειροτονία καὶ λάβῃ ἱκανὰς μαρτυρίας περὶ τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ βίου τοῦ κληρικοῦ τούτου. Ὁ Προεσιὼς δὲ ὅστις ἤθελεν παραβῆ τὴν διάταξιν ταύτην, νὰ τιμωρῆται δεόντως ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων του.

Ὁ ἴδιος: Κατὰ τὴν ἐπαινετὴν ἀπόφασιν τοῦ Μάρκου Ἰουστινιάνη, δεόν νὰ χειροτονηθῆ ὁ κληρικὸς κατόπιν δύο ἐτῶν παραμονῆς καὶ ἀπολαβῆς εἰς τὸ κανονικάτον, ἄλλως νὰ στερῆται ἀμέσως τῆς θέσεως τοῦ

Κανονικοῦ. Ἡμεῖς, ἐν τούτοις ὀρίζομεν ὅπως μηδεὶς νὰ δύναται νὰ λάβῃ θέσιν ἢ ἀξίωμα ἢ Κανονικᾶτον ἢ ἐπιχωρηγήσεις, ὑπὸ εἰσδηποτε φερεγγυότητα καὶ ἀνζητῆ τοῦτο ἢ δι' ἀπαστολικῆς εὐνοίας ἢ ὑπὸ πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ἀρχῶν, ἀνὸ τοιοῦτος δὲν συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ἡδη χειροτονημένων κληρικῶν ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἔχει ἡλικίαν τοιαύτην ὥστε, ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς προσλήψεώς του, νὰ συμπληρώῃ τὴν νόμιμον ἡλικίαν διὰ τὴν κανονικὴν χειροτονίαν. Ἄν δὲ δὲν γίνῃ τοῦτο, νὰ ἐκπίπτῃ οὗτος αὐτοδικαίως τῆς θέσεώς του. Συγχρόνως δέον νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ διάταξις αὕτη καὶ ἐπὶ τῶν κληρικῶν οἱ ὅποιοι, χωρὶς κανονικὴν ἄδειαν ἢ χωρὶς τὸ προνόμιον (τῆς ἀδείας τοῦ Πάπα) τὸ παραχωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Πάπα Κουίντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας Κρήτης, ἀπουσιάζουσιν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας των.

Rubrica Y.

Περὶ ζωῆς καὶ κοσμιότητος τῶν κληρικῶν.

Πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τῶν συνοδικῶν διατάξεων, δέον νὰ προσθέσωμεν ὀλίγα τινα περὶ τῶν Λατίνων Κληρικῶν :

Ὅστις ἤθελεν νὰ γίνῃ κληρικός, ὄφειλε νὰ ἐγγραφῇ εἰς τινα ἐκκλησίαν, εἰς τὴν ὅποιαν νὰ ὑπηρετῇ ὡς δόκιμος καὶ συγχρόνως νὰ σπουδάξῃ τὰ τῆς ἱερωσύνης, διὰ νὰ ὑποστῇ ἐν καιρῷ ἐξετάσεις εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν ἢ τὴν ἐπισκοπὴν τῆς περιφερείας του. Μετὰ εὐδόκιμον δὲ δοκιμασίαν, ἐχειροτονεῖτο καὶ τοῦ παρείχετο ἐκκλησία καὶ ἐνορία καὶ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα πρὸς κάρπωσιν. Τινὲς ὁμως ἐκαρποῦντο ἐκκλησιαστικὰ κτήματα καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας των, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, διὸ καὶ ἐλήφθησαν αἱ δέουσαι συνοδικαὶ ἀποφάσεις, διότι οἱ τοιοῦτοι προσεπάθουν διὰ διαφόρων μέσων, θεμιτῶν καὶ ἀθεμιτῶν, νὰ ἀναβάλλωσι πάντοτε ὅσον τὸ δυνατόν ἐπὶ μακρότερον χρόνον τὴν χειροτονίαν των, καρπούμενοι καταχρηστικῶς τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα. Πάντες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ φέρωσι τὸ τοῦ κληρικοῦ, μαῦρον ἐκκλησιαστικόν ἔνδυμα, κοντὰ μαλλιά, διὰ νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας κληρικούς, χωρὶς μύστακας καὶ δασεῖαν γενεῖαδα, διότι τὰ τοιαῦτα ἦσαν σημεῖα ματαιότητος! Οὔτε παντόφλες κομφωμένες με χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ κομβία, οὔτε μετάξινα καὶ πολύχρωμα ἐνδύματα, οὔτε δακτυλίδια παρὰ μόνον τὸ τῆς ἱερωσύνης, οὔτε ἐνδύματα πένθους πέραν τῶν 8 ἡμερῶν, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ συγγενοῦς, διότι τὸ πένθιμον ἔνδυμα δεικνύει ἀπελπισίαν καὶ ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ἐλπίδα τῆς αἰωνίου ζωῆς. Οἱ κληρικοὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχωσιν γυναῖκας εἰς τὰς οἰκίας των, οὔτω νὰ καταφεύγωσιν εἰς λαϊκὰ δικαστήρια, ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἢ τοῦ Βικαρίου του.

Οἱ Λατῖνοι κληρικοὶ ἦσαν ἀμαθεῖς, ὅσον καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ περὶ τούτου μαρτυροῦσιν τὰ μέτρα τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ αἱ διατάξεις τῶν συνόδων τοῦ Λάντου. Ἀναφέρεται θεαίως σχολῆ ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ καὶ εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Γριμάνη λέγεται ὅτι ἐδιδάσκοντο οἱ κληρικοὶ Ἀγίαν Γραφὴν καὶ ἄλλα πρακτικὰ θεολογικὰ μαθήματα, ἀλλὰ θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὅταν θὰ εἰπωμέν τινα περὶ τῶν Σεμιναρίων ἢ Κολλεγίων τοῦ Βισσαρίωνος, ὅτι οἱ Καθολικοὶ Κληρικοὶ ἐν Κρήτῃ, ἀπετέλουν αἰσχος καὶ ὅτι δὲν εὕρισκετο οὐδεὶς ἀξίος τοῦ Κολλεγίου (τοῦ Βισσαρίωνος). Ἄλλως τε, ἡ σχολὴ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς δὲν ἦτο ἱκανὴ νὰ μορφώσῃ οὔτε καὶ τοὺς κληρικοὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπικῆς περιφέρειας. Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων συνοδικῶν διατάξεων καὶ ἐξ ὧν θὰ ἐκτεθῶσι κατωτέρω, συνάγεται ὅτι πολλοὶ ἐγένοντο ἱερεῖς χωρὶς νὰ γνωρίζωσι νὰ τελῶσι τὰς ἀκολουθίας καὶ ἕκαμμον τόσα σφάλματα καὶ ἀνοησίας εἰς τὴν λειτουργίαν, ὥστε νὰ καταγγέλωνται καὶ παρ' αὐτῶν τῶν λαϊκῶν. Οὐ μόνον δὲ οἱ κατώτεροι κληρικοὶ ἦσαν ἀμαθεῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνώτεροι. Ὁ Λάντος ἀναφέρει Ἐπισκόπους ἐκπεσόντας τοῦ ἐπισκοπικοῦ τῶν ἀξιώματος καὶ ἐκδιωχθέντας ἕνεκεν ἀμαθείας. Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ καταστάσεως τοῦ κλήρου, συνέβαινον σκάνδαλα καὶ κατὰ τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας. Ἐπειτα, ἡ πλεονεξία τῶν κληρικῶν ἦτο μεγάλη. Ἀναφέρεται ὅτι πολλοὶ ἐπαζάρευον τὴν λειτουργίαν μὲ τὸν λαὸν ἐπὶ τῆς θύρας τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐτέλουν ὑπὲρ ἐκεῖνου, ὅστις προσέφερε τὰ περισσότερα. Ἄλλοι, εἰσέπραττον τὰς προσφορὰς καὶ εἶτα ἢ δὲν ἠδύναντο νὰ τελέσουν ἢ καὶ δὲν ἐτέλουν τὴν λειτουργίαν.

Ἄλλα σκάνδαλα συνέβαινον κατὰ τὰς ἐξομολογήσεις τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο συνήθως τὴν ἑσπέραν. Εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Γριμάνη ἀναφέρεται ὅτι ἠναγκάσθη οὗτος νὰ διατάξῃ, ὡς ἐκ τούτου, ὅπως παριστάνται πάντοτε κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν δύο νεωκόροι μὲ ἀνημμένας λαμπάδας, ἢ νὰ ἐξομολογοῦνται δυὸ δυὸ ὁμοῦ αἱ γυναῖκες καὶ ὅταν ἢ μιὰ ἐξομολογεῖται, ἢ ἄλλη νὰ φράσῃ τὰ ὦτα τῆς ¹!

Εἰς τὰ ἔγγραφα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν λατινικὸν Κλῆρον καὶ τὰς ἐκθέσεις τῶν Προβλεπτῶν καὶ Διοικητῶν τῆς νήσου, βλέπεμεν καὶ περὶ Ἑλληνικοῦ Κλήρου ἐν Κρήτῃ καὶ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινου-

(1) Περὶ ὧν τούτων τῶν ἀφορώντων τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Κλῆρον αὐτῆς ἐν Κρήτῃ, βλέπομεν εἰς ἀναρίθμητα ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς καὶ εἰς τὰς διατάξεις τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος συνόδων τοῦ Λάντου. Πρὸ παντὸς ὅμως εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν Προβλεπτῶν τῆς νήσου, ἀπὸ τοῦ 15 αἰῶνος καὶ ἐξῆς καὶ εἰς τὰς Διατάξεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Γριμάνη : Ordini, Grimani, V. M. C. Relazione Foscarini, 1575, B. 78. Ordini Daniele Barbarigo, Duca di Candia, Relaz. 1567, B. 81, ἐν U. A. S. Relazione Marino Cavalli, 1573, B. 78 ἐν U. A. S. Relaz. Zuane Mocenigo, 1589, B. 79 ἐν U. A. S. Ἐπίσης Ewa Tea, Saggio sulla Storia Religiosa di Candia, Venezia 1913. p.5 καὶ ἐξῆς.

πόλεως, περί τῶν ὁπίων θὰ εἴπωμεν ὀλιγά τινα εἰς ἓν τοῖς ἐφεξῆς. Ἐνταῦθα σημειοῦμεν μόνον ὅτι εἰς ὅλα τὰ ἐπίσημα ταῦτα ἔγγραφα καὶ τὰς ἐκθέσεις ἀποδίδεται μεγίστη σημασία εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, εἰς τὸν ὁποῖον κατέφυγεν ἡ Βενετικὴ Δημοκρατία, δόξαις ἐπρόκειτο περί σπουδαίων Ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἀφορῶν τῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κληρικοῦ τῆς νήσου ἢ κατὰ τὰς διενέξεις καὶ προστριβὰς μετὰ τοῦ λατινοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 1284-1322 καὶ ἐξήτει τὴν συνδρομὴν καὶ τὴν ἐπέμβασιν αὐτοῦ. Ὑπάρχει μάλιστα ἡ γνώμη ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ πρώτου λατινοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης ὑπὸ τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας. Ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον εἶχεν ἐν Κρήτῃ τόσα κτήματα, ὥστε κατὰ τὸ 1566 εἰσέπραττεν ἐκ τῶν ἐνοικίων, 10,000 Δουκάτα ¹.

(ἀκολουθεῖ)

Ἀρχιμ. ΑΓΘΑΓΓΕΛΟΣ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗΣ

1. Βλ. Eva Tea, ἐνθ. ἀνωτ. p. 10-11. καὶ U. A. S. Relaz. Pietro Basandonna Sindaco Inquisitore del Levante, 1566 B. 74, καὶ A. D. C. Eccl. et Mon. B. 13.